

PASTINACA SATIVA L.-O'SIMLIGINING BIOEKOLOGIK XUSUSIYATLARI

DOI: <https://doi.org/10.66073/ReFocus-Conf/QAXAI/1013>

Abdiniyazova G.J.

Qoraqalpoq davlat universiteti Biologiya fakulteti Dorivor o'simliklar agroekologiyasi va
introduktsiyasi kafedrasida dotsenti

Joldasbaeva R.M.

Dorivor o'simliklarni yetishtirish va qayta ishlash texnologiyasi ta'lim yo'nalishi 1-kurs magistranti

ANNOTATSIYA

Maqolada *Pastinaca sativa* L. o'simligining botanik tafsifi, kimyoviy tarkibi va dorivorlik xususiyatlari bo'yicha ma'lumotlar keltirilgan. Shuningdek davolash maqsadida o'simlikning barglari, ildizi va urug'lari ishlatiladi. Ildizmevalar tarkibida 14% gacha qand, 2% gacha oqsil, 20 mg/% gacha S vitamini, 460 mg/% gacha kaliy, 50 mg/% kaltsiy va hokazolar bor. Ayniqsa, pasternak tarkibida B vitamini ko'p. Shuningdek o'simlikning dorivorlik xususiyatlari va yetishtirish agrotexnologiyasi bo'yicha ma'lumotlar tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: *Pastinaca sativa* L., *Apiaceae*, ko'p yillik, barglari, gullari, mevasi, tarqalish kasalliklarida ishlatilishi, dorivorlik xususiyatlari, dorivor preparatlari, kimyoviy tarkibi,

ANNOTATSIYA

The article provides information on the botanical characteristics, chemical composition, and medicinal properties of the *Pastinaca sativa* L. plant. The leaves, roots, and seeds of the plant are also used for medicinal purposes. Root vegetables contain up to 14% sugar, up to 2% protein, up to 20 mg/% vitamin C, up to 460 mg/% potassium, 50 mg/% calcium, and so on. Especially parsnips contain high amounts of vitamin B. Additionally, data on the medicinal properties of the plant and cultivation agrotechnology were analyzed.

Key words: *Pastinaca sativa* L., *Apiaceae*, perennial, leaves, flowers, fruit, distribution, use in diseases, medicinal properties, medicinal preparations, chemical composition,

Pastinaca sativa L.- *Apiaceae* oilasiga mansub ko'p yillik o't o'simlik bo'lib, balandligi 100-150 sm, urchuqsimon go'shtdor sariq-jigarrang ildizli. Poyasi tik o'suvchi, tuksiz, qovurg'asim on egatchali, yuqori qismi shoxlangan. Barglari yirik, uzunligi 20 sm gacha, patsimon, ustki tomoni deyarli yaltiroq, pastki tomoni ochroq, yumshoq tuklar bilan qoplangan. Poyadagi barglari bandsiz, ildizoldi barglari uzun bandli[1].

Ildizi go'shtdor, ikki yoki ko'p yillik o't. Poyasi o'tkir qirrali, tik o'suvchi, egatli-qirrali, g'adibudur, tukli, yuqori qismi shoxlangan, balandligi 30-100 (200) sm. Barglari navbatma-navbat joylashgan, toq patsimon, 2-7 juft tuxumsimon, yirik arrasimon yoki bo'lakli, kamroq tukli, bandsiz bargchalardan iborat; pastki barglari qisqa bandli, yuqoridagilari qin asosli, bandsiz. Gullari ikki jinsli, mayda, to'g'ri, besh a'zoli, 5-15 nurdan iborat murakkab soyabonga to'plangan; o'rama va o'ramalar ko'pincha yo'q. Kosachasi deyarli ko'rinmas, gulto'ji yorqin sariq.

Mevasi - yumaloq-ellipsimon, yassi siqilgan, sarg'ish-qo'ng'ir tusli osilib turadigan meva. Ildizmevasi oq, yo'g'on, shirinroq va xushbo'y, shakli sholg'omnikiga o'xshash yumaloqdan sabzinikiga o'xshash konussimon, kesilganda rangi sarg'ish-kulrang yoki sarg'ish-qo'ng'ir bo'ladi. Iyul-avgust oylarida ikkinchi yili gullaydi. Mevasi sentyabr oyida pishadi[3].

Kimyoviy tarkibi- O'simlik mineral tuzlar va uglevodlarga boy; uning ildizlarida, shuningdek, sezilarli miqdorda vitaminlar - tiamin, nikotin kislotasi, riboflavin, shuningdek efir moyi mavjud; oqsil moddalar, yog'li moy, kletchatka, kraxmal, pektin moddalari Mevalarida furokumarinlar

(kamida 1% - ksantotoksin, bergapten, sfondin, poliinlar), flavonoid glikozidlar va kumarinlar topilgan.

Efir moyi tarkibiga uning o'ziga xos hidini belgilovchi moy kislotasining oktilbutil efiri kiradi[4].

Xalq tabobatida ildizining damlamasi va qaynatmasi yo'talni yumshatish va balg'amni chiqarish uchun ichilgan, istisqoda va og'riq qoldiruvchi vosita sifatida ishlatilgan. Ekma pasternak ildizlarining shakarli suvli damlamasi ishtahani ochish va og'ir kasalliklardan keyin rehabilitatsiya paytida tonusni oshiruvchi vosita sifatida ishlatiladi[1,2].

Dorivor xomashyo sifatida ekiladigan pasternak mevasi ishlatiladi, u o'simliklarni 60-80% soyabonlari qo'ng'ir rangga kirganda mashinalar bilan o'rib, uyumlarda quritib, so'ngra yanchib, aralashmalardan tozalash orqali tayyorlanadi.

Ekiladigan pasternak mevasidan farmatsevtika sanoati dori-darmonlar ishlab chiqaradi. Ulardan biri "Beroksan" bo'lib, u bilan ba'zi teri kasalliklari, jumladan vitiligo davolanadi. Eksperimental tadqiqotlarda pasternak furokumarinlari terining ultrabinafsha nurlarga sezgiriligini oshirishi, bu esa vitiligo bilan og'rig'an odamlarda rangsizlangan teri qismlarining qayta pigmentatsiyalanishiga yordam berishi ko'rsatilgan. pasternak o'rtacha zaharli o'simlik. Ildizmevasi xavfsiz va yeyiladi, lekin yer ustki qismida furanokumarinlar bor. Bu moddalar shirasi teriga tegib, keyin quyosh ta'sirida bodrezakdan kuyishga o'xshash kuchli kuyishlarni (fitofotodermatit) keltirib chiqaradi.

Pasternakning shifobaxsh-parhez xususiyatlari shifokorlar tomonidan e'tirof etilgan. Ovqat hazm qilishni yaxshilashi, kapillyar tomirlar devorini mustahkamlashi, og'riq qoldiruvchi va balg'am ko'chiruvchi ta'sir ko'rsatishi, tonusni ko'tarish xususiyatiga ega ekanligi aniqlangan. Zamonaviy tibbiyotda pasternak yurak-qon tomir kasalliklarini davolash va oldini olish uchun ishlatiladi.

Pasternak kamsuqum, sovuqqa chidamli ildizmevadir. Erta bahorda (aprel) yoki qish oldidan (oktyabr) to'g'ridan-to'g'ri yerga ekib o'stiriladi. Yumshoq, chuqur kovlangan tuproqli quyoshli hududlarni tanlang. Muvaffaqiyatli hosil olish uchun namlikni saqlang, yerni vaqti-vaqti bilan yumshatib turing va egatlarni muntazam ravishda bug'lang. [1, 2]

Agrotexnika bo'yicha qisqacha-• Ekish: Urug'lari qiyin unadigan (2-3 haftagacha unib chiqadi), unuvchanligini tez yo'qotadi, shuning uchun yangi material oling. 2-4 sm chuqurlashtiring. O'simliklar orasi 10-15 sm, qatorlar orasi 40 sm.

Unib chiqish siri: Maysalar paydo bo'lishini tezlashtirish uchun urug'larni ekishdan oldin 1-2 kun iliq suvda ivitib qo'ying. Sug'orish va parvarish: Pasternak namlikni yaxshi ko'radi, ayniqsa ildiz shakllanish davrida. Mo'l-ko'l sug'oring, lekin suvning turib qolishidan saqlaning. Atrofdagi tuproqni albatta yumshating. Hosilni yig'ib olish: Ildizmevalar 4-4,5 oyda pishadi. Ular tuproqda yaxshi qishlaydi, shuning uchun ularni kuzda ham, erta bahorda ham qor ostidan qazib olish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Голубкина Н.А., Федорова М.И., Киселева Т.В., Викторова Е.В. Жирнокислотный состав масла семян пастернака *Pastinaca sativa* L. – Масложир. промыш. 2009, 5, 39-40.
2. Голубкина Н.А., Киселева Т.В., Викторова Е.В., Федорова М.И., Курбакова О.В., Харченко В.А. Жирнокислотный состав масла семян селдерейных - Гавриш 2010, 3, 47-49.
3. Крутов П.В., Цицилин А.Н., Чупарина Е.В., Мартынов А.М., Пупыкина К.А., Файзуллина Р.Р. Изучение элементного состава плодов пастернака посевного (*Pastinaca sativa* L.) - Медицинский вестник Башкортостана 2017, 12, 67-70.
4. Шханукова З.Х., Коновалов Д.А. Изучение минерального состава пастернака посевного (*Pastinaca sativa* L.) - Современные проблемы науки и образования 2015, 2-2, 506.